

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

*35-річчю кафедри психології
ПНПУ ім. В. Г. Короленка присвячується*

ПСИХОЛОГІЯ І ОСОБИСТІТЬ

Науковий журнал

Заснований у травні 2011 року

Виходить два рази на рік

**№ 2(8) Частина 2
2015**

Київ – Полтава
2015

УДК 159.95

Горбенко Юрій Леонідович

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

ОБРАЗ СВІТУ В СТРУКТУРІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ

У статті проводиться аналіз понять мотиваційна сфера особистості та образ світу. Розкривається співвідношення понять образ світу та компонентів мотиваційної сфери особистості. Аналізуються сучасні уявлення про мотивацію та мотиваційну сферу в руслі інтеграційних тенденцій у різних напрямках психології. Увага акцентується на системності, неподільності та цілісності розгляду понять мотиваційна сфера особистості, образ світу та особистість.

Описується взаємозалежність та послідовність понять образ світу, картина світу, образи предметного світу. Розкривається детермінація понять мотивація, мотив, діяльність, смислова, цільова та операціональна установка, які входять до єдиної структури мотиваційної сфери особистості, з урахуванням поняття «образ світу».

У роботі представлена модель мотиваційної сфери особистості з урахуванням поняття образ світу та проведений опис взаємозв'язків основних структурних елементів у цій моделі.

Ключові слова: *мотиваційна сфера, картина світу, образ світу, особистість, мотивація, мотив, діяльність, смисл, система.*

Постановка проблеми. Мотиваційна сфера особистості є одним із ключових понять в психологічній науці. Фактично, якщо б вдалось описати та розкрити закономірності взаємодії всіх компонентів і утворень мотиваційної сфери особистості, ми отримали б відповідь на питання «чому?» та «навіщо?» людина приймала ті або інші рішення, в певних умовах, «який смисл?» має ця діяльність. З цього приводу Х. Хекхаузен зазначає, що «психологія мотивації в її нинішньому вигляді є однією з найбільш складних і суперечливих областей сучасної психології, що нерідко викликає розгубленість і замішання у дослідника, який уперше наближається до неї. Якщо в середині

XX століття предмет, межі і специфіка психології мотивації були цілком зрозумілі, то тепер ця область виявилася фактично розподіленою між психологією особистості, психологією регуляції діяльності і саморегуляції і когнітивною психологією, що бурхливо розвиваються» [15, с.5].

Тому ця проблема цікавила практично всі наукові школи протягом розвитку психологічної науки. На сьогоднішній день налічується десятки різних наукових теорій, які намагаються описати структуру та складові мотиваційної сфери особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці даної теми присвячено велику кількість фундаментальних наукових праць (Б.Г. Ананьев, Л.І. Божович, В.К. Вілюнас, Л.С. Виготський, П.Я. Гальперин, Є.П. Ільїн, О.М. Леонтьєв, Д.М. Леонтьєв, М.Ш. Магомед-Еминов, С.Л. Рубінштейн, В.А. Семіченко, П.В. Сімонов, Д.М. Узнадзе, Д.Б. Ельконін та ін., так і зарубіжних авторів: Дж. Аткинсон, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, Б. Скіннер, З.Фрейд, Г. Хол, Х. Хекхаузен та ін.), але і на сьогоднішній день ця складна проблема ще далека до вирішення. Найбільш сучасний, системний погляд на мотиваційну сферу особистості, на нашу думку, представлений у роботі Є.П. Ільїна «Мотивація і мотиви» [4]. Підкреслюючи складність та недостатню систематизованість всіх понять, що входять у структуру мотиваційної сфери особистості, автор стверджує, що «мною розглянуті мотиваційні утворення, одні з яких швидше за все відбивають потреби людини (інтереси як пізнавальна потреба, потяги, бажання, звички, власне потреби), інші – наміри, тобто мотиви, позбавлені в даний момент спонукальній енергії, «запала» (мотиваційної установки, мрії, спрямованості особистості). У їх розумінні є ще багато спірного, неясного, і представлена наша точка зору – це швидше спроба знайти протиріччя і вихід з них, чим істина в останній інстанції» [4, с.183].

Р.С. Немов до основних складових мотиваційної сфери людини також відносить диспозиції (мотиви), потреби та цілі, інтереси, завдання, бажання, наміри. [11, с. 394]. При цьому

мотиваційну сферу можна оцінювати, за Р.С. Немовим, за такими параметрами, як широта, ієрархізованість, гнучкість.

Залежно від уявлення про структуру мотивації, власного світогляду та розробленої концепції вчені можуть використовувати і такі поняття як мотиваційно-потребнісна, мотиваційно-смилова або ціннісно-смилова сфера особистості.

Іноді, в науковій літературі, поняття мотиваційна сфера використовують як позначення процесу прийняття рішення або вибору конкретного мотиву – в такому випадку він стає синонімом поняття мотивація. Хоча поняття мотивація, на нашу думку, є вужчим ніж мотиваційна сфера особистості і тому входить у її структуру.

Про складність та взаємопереплетеність понять мотивація та мотиваційна сфера на сучасному етапі розвитку психологічної науки зазначають практично всі вчені. Д.О. Леонт'єв з цього приводу пише: «якщо на другому, антропологічному етапі мотивація традиційно розуміється як ядро особистості, що широко розуміється, то тепер вже особистість виступає як ядро мотивації, що широко розуміється. Від когнітивних процесів, що опосередковують механізми мотивації, акцент зміщується на свідомість і особистість у цілому» [14, с.8].

Аналізуючи перспективи розвитку теорії мотивації, Д.О. Леонт'єв зазначає: «Зоною найближчого розвитку психології мотивації мені представляються наступні основні ідеї:

1. Співвідносність – витоки людської мотивації знаходяться не в природжених диспозиціях або чинниках середовища самих по собі, а в унікальних, гнучких і в той же час імперативних стосунках, що зв'язують індивіда зі світом.

2. Телеологічність – людські дії завжди мають смисл і спрямовані на мету. Навіть якщо можна зафіксувати причинні детермінанти поведінкових актів, вони, у свою чергу, теж мають свої детермінанти вищого порядку. Відповідь на питання «з якої причини» може бути тільки половинчастою, остаточна відповідь

можлива тільки через відповідь на питання «навіщо», що локалізує поведінку в смисловому контексті.

3. Соціокультурна обумовленість – дуже велика частина змісту і структури мотивації людини засвоюється нею з колективної ментальної соціальної спільності, до якої вона належить.

4. Особистісний характер – мотивація є завжди мотивація особистості, яка надає їй форми і управляє нею; навіть у тих випадках, коли людина нездатна контролювати свою мотивацію, причину цього ми знаходимо в особистості» [14, с. 10].

Отже, поняття мотивація використовується в сучасній психології для характеристики факторів та причин, що пояснюють спрямованість поведінки, а також для розкриття самого процесу вибору напрямку активності особистості. Сучасні уявлення про мотивацію та мотиваційну сферу у руслі інтеграційних тенденцій у різних напрямках психології, вимагають розуміти всі процеси, що стосуються мотиваційної сфери системно, неподільно та цілісно.

Зрозуміти причини діяльності окремої особистості у певних умовах можна тільки об'єднавши в єдину ієрархічну систему особистість та її образ світу, діяльність та її мотиваційну систему. Таке розуміння підкреслює єдність життя і діяльності, нерозривний зв'язок індивіда, середовища та світу, при цьому дає можливість більш повного і конкретного аналізу мотиваційної сфери особистості.

При такому аналізі необхідно виходити за межі і особистості, діяльності, і середовища як такого та шукати детермінанти людської мотивації у взаємозв'язках індивіда зі світом у цілому.

Така детермінація може бути розкрита у результаті побудови єдиної структури мотиваційної сфери особистості з урахуванням поняття образ світу.

У сучасній науковій літературі термін «образ світу» та «картина світу» є вже достатньо розробленою. Починаючи з С.Л. Рубінштейна та О.М. Леонтьєва образ світу пов'язується з соціальним та культурним розвитком особистості у

життєдіяльності. За О.М. Леонтєвим в процесі побудови образу предмета або обставин вирішальне значення має образ світу в цілому, а не окремі чуттєві враження [10].

С.Д. Смирнов [13], продовжуючи цю тему, підкреслює, що категорія образу є природним розвитком діяльнісного підходу і дозволяє розширити його межі. За С.Д. Смирновим «орієнтує не образ, а вклад цього образу в картину світу... окремі поштовхи зовнішньої реальності не формують наше уявлення про світ, а лише підтверджують, доповнюють або виправляють його» [13, с. 19].

Виходячи із сучасних уявлень вчених, життєдіяльність в цілому можна розглядати як планомірну побудову образу світу. Такої думки дотримується і О.Ю. Артемєва, яка вказує, що образ світу має в собі «сліди усієї передісторії психічного життя суб'єкта» [1, с.17]. Таке уявлення дає ключ до розуміння організації та побудови психічних пізнавальних процесів, як активних за своєю природою, в яких образ світу виступає як форма фільтрації та систематизації знань, що є вкрай важливим для формування образу свого власного «Я», з іншого боку, образ світу як багаторівнева система знань людини про світ, про себе, та інших людей опосередкує будь-яку зовнішню дію.

Отже, від попереднього життєвого шляху особистості та способу побудови образу світу залежить системне уявлення про власне «Я», вміння ієрархізувати свої мотиви та, відповідно, проявляти себе у майбутній діяльності.

Таким чином, образ світу повинен розглядатися в контексті світу в цілому та відображення цього світу в образі світу конкретної людини.

Формулювання ідей статті. Розуміючи необхідність поєднання, систематизації та узагальнення уявлень вчених про поняття образ світу та розкриття зв'язків цього поняття з структурою мотиваційної сфери особистості завданням даної роботи вважаємо побудову моделі мотиваційної сфери особистості з урахуванням поняття образ світу та опис взаємозв'язків основних структурних елементів у цій моделі.

З метою вирішення цього завдання ми використаємо теорію психологічних систем, яка активно розробляється у сучасному науковому просторі [2, 6, 7, 8, 16].

Виклад основного матеріалу дослідження. У руслі цієї теорії В.Е. Ключко та О.В. Лукьянов зазначають: «людина існує тільки в русі, в безперервному процесі самозміни (саморозвитку). Дві умови життя (світ, що змінюється, і людина яка змінюється) взаємозв'язані: людина змінюється під впливом світу, що змінюється, але і сам світ змінюється під впливом людини, оскільки значною мірою нею і твориться. Проблема в тому, що якщо людина включена у світ і є однією з умов саморозвитку світу, то у нього є і свої ресурси (джерела) саморозвитку. Саме тому, як нам видається, М.М. Бахтін прийшов до твердження того, що до людини неможливо застосувати формулу тотожності – вона постійно знаходиться в точці неспівпадання із собою; у цій точці і твориться ідентичність, створюється справжнє Я» [7, с.333].

Побудова моделі мотиваційної сфери з позиції теорії психологічних систем на сьогоднішній день є достатньо актуальною. Над цим питанням працює достатньо велика кількість вчених, серед них можна виділити О.В. Карпову, В.А. Бодрова, Г.В. Ложкіна, А.Н. Плюща та ін.

О.В. Карпова розробила рівні організації мотиваційної системи: метасистемний (особистісний); системний (рівень організації мотиваційної сфери «як системи»); рівень мотиваційних підсистем; рівень «окремих мотивів»: рівень потреб, стимулів – окремих «складових» мотивів [5].

На наш погляд такий підхід є достатньо перспективним. Але з метою цілісної побудови системи життєдіяльності необхідно врахувати, що особистісний (метасистемний) рівень включає в себе і «образ світу» як уявлення про світ та себе в ньому.

У результаті аналізу структури мотиваційної сфери особистості як цілісної системи життєдіяльності у світі утворюється достатньо непроста картина. У нашій ситуації для полегшення сприймання та аналізу складних утворень та перенесення їх у практичну площину, проведена спроба

побудувати цілісну схему мотиваційної сфери життєдіяльності як взаємодетермінації предметної картини світу з образом світу та людини у діяльності.

У результаті аналізу поняттєвого апарату, в якому визначаються категорії образ, вчені виокремлюють образи предметного світу, картину світу та образ світу. За основу ієрархізації цих понять ми візьмемо рівні їх діяльнісного опосередкування. Операція виконується після побудови образів предметного світу із залученням сенсорно-перцептивних механізмів, але орієнтує не образ, а його вклад у картину світу; дія після створення адекватної картини світу з використанням комплексного відображення у сприйманні, але при цьому картина світу може не виконати свої функції якщо не вписується в загальний образ світу; діяльність може розгортатися при формуванні адекватного образу світу за участю поняттєвого мислення, при цьому матеріал для побудови цього образу є образи предметного світу та картина світу. При цьому, як зауважував О.М. Леонт'єв, «органи відчуття забезпечують *орієнтування у світі, як він є*, а не в окремих його елементах, його «поштовхах», хоча, звичайно, і через ці елементи, через ці поштовхи» (курсив мій – Ю.Г.) [9, с. 5].

Отже, картина світу не є простим відображенням образів предметного світу, а є системним утворенням, у якому відбувається синтезування образу світу та образів предметного світ з побудовою ієрархії значимих для особистості об'єктів та явищ.

У свою чергу образ світу зумовлений діяльнісно та має соціально-історичну природу. На думку В.К. Вілюнаса, «сама глобальна локалізація явищ, що відображуються у образі світу, забезпечує автоматизовану рефлексію людиною того, де, коли, що і навіщо вона відображає і робить, складає конкретно-психологічну основу усвідомленого характеру психічного віддзеркалення у людини. Усвідомлювати – означає відображувати явище «прописаним» в головних системотвірних параметрах образу світу і мати можливість у разі потреби уточнити детальніше його властивості і зв'язки» [3, с.15].

С.Д. Смирнов, розкриваючи описані вище закономірності, зауважує: «І предметне значення, і емоційно-особистісний смисл образу передують його актуальному переживанню і задані усім контекстом нашої діяльності, актуалізованою частиною образу світу... Дія є відповіддю не на стимул (поштовх), а на модифіковану цим поштовхом картину світу, яка свідомо передує цьому поштовху, а не «витягується з нього» [13, с. 20-21]

Крім того, він зауважує, що «образ світу і є системою експектацій (очікувань), яка породжує об'єкт-гіпотези на основі яких йдуть структуризація і предметна ідентифікація окремих чуттєвих вражень» [13, с.22.]

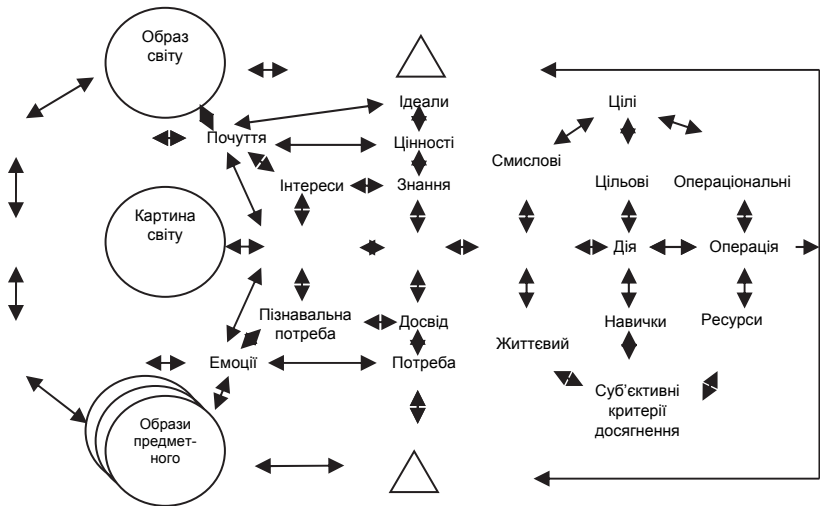
О.Г. Асмолов, використовуючи той же принцип ієрархізації за допомогою діяльнісного опосередкування, всі очікування та установки систематизував у чотири рівня установочної регуляції діяльності людини: «рівні смислової, цільової та операціональної установок та рівень психофізіологічних механізмів – реалізаторів установок в діяльності» [2, с.76].

Для вирішення завдання побудови моделі мотиваційної сфери особистості з урахуванням поняття образ світу ми також візьмемо принцип діяльнісного опосередкування та системності.

Зрозуміло, що будь-яка схематизація – це певне зменшення всіх факторів впливу та неврахування всіх компонентів, тому дана схема не претендує на вичерпність позицій, але побудована як спроба пояснити надскладні процеси мінімально можливими поняттями та їх взаємообумовленістю.

Елементи, що утворюють цілісну структуру, є системними утвореннями і виділяти їх можливо лише символічно для пояснення певних конкретних процесів. При цьому акцент необхідно ставити на формування смислових зв'язків між ієрархічними системами мотиваційної сфери особистості.

Отже, спробуємо представити спрощену модель мотиваційної сфери особистості (рис. 1), що взаємодіє зі світом, виділяючи тільки базисні елементи.

Рис.1 Модель мотиваційної сфери особистості

Дана схема передбачає наявність основних блоків: блоку формування та функціонування моделі Я-Світ («образи предметного світу» – «Я-реальне»; «картина світу» – «Я-актуальне»; «образ світу» – «Я-ідеальне»), блоку смислоутворення («знання», «цінності», «ідеали» та уявлення про «культуру», «природу» та «особистість»), блоку породження проєктів цілей («мета», «смислові», «цільові» та «операціональні установки»), блоку контролю і оцінки результатів діяльності («суб'єктивні критерії досягнення цілі», реальні об'єкти «Я», «ТИ», «Предмет»), блоку мотивації («мотивація», «мотив», «діяльність»).

Окремими елементами у моделі мотиваційної сфери виділені емоції та почуття, які утворюють почуттєво-емоційну тканину мотиваційної сфери. У сучасній науковій літературі поняття емоції та почуття можуть ототожнювати, представляти як перехідні елементи один одного та відокремлювати. Ми за основу інтерпретації візьмемо визначення С.Л. Рубінштейна: «...Переживання ставлення людини до оточення складає сферу почуттів або емоцій. Почуття людини – це ставлення її до

світу... Емоції виражають стан суб'єкта і його ставлення до об'єкту» [12, с. 140].

У такій інтерпретації емоції впливають на мотиваційну сферу особистості, виражаючи: стан задоволення або незадоволення потреб; зміну ставлення до свого «Я-реального», тобто, фізіологічного образу; зміну інтерпретації образів предметного світу. Почуття, у свою чергу, пов'язані з взаємодією особистості зі світом у цілому і соціальними зв'язками у ньому, а також «контролюють» відповідність життєдіяльності «образу світу», прийнятим смислам, цінностям та ідеалам (див. рис. 1).

Мотивація та мотиви є виявом у діяльності структури та узгодженості Я-концепції особистості. Я-концепція – це узагальнене уявлення про самого себе, система установок відносно власної особистості. Я-концепції виникає в процесі соціальної взаємодії і є результатом розвитку самосвідомості в онтогенезі.

До структурних утворень Я-концепції відносять дві загальні форми «Я-концепції» – реальну (віддзеркалює уявлення про те, який я є) та ідеальну (це уявлення з урахуванням бажань «яким би я хотів бути»). У нашій схемі введено поняття Я-актуальне, яке відображає уявлення особистості про готовність до певної, конкретної дії у теперішньому часі. За своїм змістом «Я-концепція» може бути позитивною, негативною та амбівалентною. Головна функція Я-концепції – забезпечити інтегрованість індивіда та його несуперечливу поведінку.

Інтегрованість особистості розкривається через взаємодію всіх елементів мотиваційної сфери які приймають участь у виробленні цілеспрямованої поведінки особистості у світі, що розвивається.

Для приведення в ієрархічну систему всіх факторів, що впливають на мотиваційну сферу, О.В. Карпова обґрунтувала рівні організації мотиваційної системи: «метасистемний – (особистісний), системний – (рівень організації мотиваційної сфери «як системи»), субсистемний рівень – мотиваційних підсистем; компонентний рівень – «окремих мотивів»;

елементний рівень потреб, стимулів – окремих «складових» мотивів» [8, с.20].

Використовуючи запропоновану ієрархію для опису мотиваційної сфери особистості, ми прийнемо таку схему аналізу: компонентний та елементарний рівень мотиваційної сфери включає в себе «образи» предметного світу, потреби, попередній досвід (навички) та безпосереднє соціальне оточення (в нього входить смислові взаємозв'язки Я – предмет-ТИ); субсистемний рівень мотиваційної сфери включає організацію безпосередньої діяльності, дії, операції; системний (мотив як система) рівень мотиваційної сфери включає знання, цінності, ідеали та «образ світу» (в нього входить смислові взаємозв'язки особистості, культури та природи); метасистемний рівень мотиваційної сфери включає Я-концепцію (тобто узгодженість Я-ідеальне, Я-актуальне, Я-реальне), «картину світу» та мотивацію.

В таких рамках мотиваційна система на підставі філогенетичних програм заповнює компонентний та елементарний рівень мотиваційної сфери. Включаючись до певних умов діяльності та спілкування на базі компонентного рівня розвивається субсистемний рівень мотиваційної сфери, який, реагуючи на умови розвитку, забезпечує організацію безпосередньої діяльності, дії, операції. Мірою накопичення знань та формування цінностей та ідеалів утворюється системний рівень мотиваційної сфери, а на основі попередніх рівнів формується її метасистемний рівень.

При цьому кожний новий рівень після вичерпання своїх потенцій формує базис наступного рівня, зумовлюючи його латентні можливості.

Кожний конкретний елемент, що знаходиться поряд з іншим у схемі, співвідноситься з ним не як ціль і засіб, а як часткове і загальне. Наприклад, поняття потреба входить в поняття досвід як арсенал способів задоволення даного виду потреб. Так само, якщо в арсеналі (досвіді) нема варіантів прямого задоволення даної потреби, то через підвищення інтенсивності емоцій відбувається усвідомлення незадоволеності даної потреби, тоді

з'являється мотивація, а після аналізу знань, необхідних для задоволення потреби, з'являється мотив, який, у свою чергу, організовує необхідну діяльність.

Із попереднього розгляду основних елементів мотиваційної сфери особистості стає очевидним різні системоутворювальні фактори для кожного компоненту мотиваційної сфери.

Для «субсистемного» компоненту мотиваційної сфери (до якого входить «мотив», «діяльність», «дія», «операція», «картина світу») основними системоутворювальними факторами є соціальна ситуація розвитку, провідна діяльність, спілкування та всі установки, що забезпечують саму діяльність особистості (сміслові, цільові та операціональні, за О.Г. Асмоловим).

Основними системоутворювальними факторами на системному рівні мотиваційної сфери (до нього належать «Я-концепція», «мотивація», «мотив, «картина світу») є механізми формування цінностей, ідеалів та смислових зв'язків, а також системна організація самих механізмів мотивації.

Визначення своєї Я-концепції та формування світогляду є системоутворювальними факторами для метасистемного компоненту мотиваційної сфери особистості (до нього належать «образ світу», «ідеали», «інтереси», «цінності», «знання»).

Таким чином, мотиваційна сфера є багаторівневою структурою, яка може досліджуватись як ієрархічна система, що самоорганізовується. Побудувати мотиваційну структуру можливо тільки враховуючи взаємодію внутрішнього світу особистості з навколишнім світом, яка організовується через спілкування та діяльність.

Формування більш менш зрозумілого уявлення про світ забезпечує певний перспективний напрямок руху, що в цілому стабілізує особистість та забезпечує її певну гармонізованість та емоційну рівноваженість.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Побудована модель мотиваційної сфери особистості забезпечує можливість розкриття взаємозалежних зв'язків таких складних понять, як

«образ світу», «картина світу», «Я-концепція», «особистість», «мотивація», «мотив», «діяльність», «установки», «цінності», «ідеали» тощо.

Особливої уваги вимагає поєднання, систематизація та узагальнення уявлень вчених про поняття образ світу та також розкриття зв'язків цього поняття зі структурою мотиваційної сфери особистості.

Перспективою подальших розвідок у даному напрямку може бути розкриття структури образу світу та глибинних факторів єдності цієї структури.

Список використаних джерел

1. Артемьева Е.Ю. Основы психологии субъективной семантики / Е.Ю. Артемьева – М. : Смысл, 1999. – 350 с.
2. Асмолов А.Г. По ту сторону сознания: Методологич. проблемы неклассич. психологии: учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по спец.«Психология» / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл. – 2002. – 480 с.
3. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.
5. Карпова Е.В. Структура и генезис мотивационной сферы личности в учебной деятельности : автореф. дис. доктора психол. наук: 19.00.07 / Карпова Елена Викторовна. – Ярославль, 2009. – 42 с.
6. Клочко В.Е. Самореализация личности: системный взгляд / В.Е. Клочко, Э.В. Галажинский. – Томск, 2000. – 154 с.
7. Клочко В.Е. Личностная идентичность и проблема устойчивости человека в меняющемся мире: системно-антропологический ракурс / В.Е. Клочко, О.В. Лукьянов // Психология и педагогика. – 2009. – №7. – С. 333–336.
8. Королева Н.Н. Смысловые образования в картине мира личности: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.11 / Королева Наталья Николаевна. – СПб., 1998. – 16 с.
9. Леонтьев А. Н. Психология образа / А.Н. Леонтьев // Вестн. Моск. ун-та. – Сер. 14. Психология. – 1979. – № 2. – С. 5-15.
10. Леонтьев А.Н. Образ мира / А.Н. Леонтьев // Избр. психологические произведения: В 2 т. – М., 1983. – С. 251–261.
11. Немов Р.С. Психология Учебник [В 2 кн.] Кн.1. / Р.С. Немов. – М. : Владос, 1994. – 576 с.

12. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. В 2 томах. / С.Л. Рубинштейн – М. : Педагогика, 1989. – Т. 2. – 423 с.
13. Смирнов С.Д. Мир образов и образ мира / С.Д. Смирнов // Вестник Моск. ун-та. – Сер.14. Психология. – 1981. – №2. – С.15–29.
14. Современная психология мотивации / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – 343 с.
15. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен. – СПб. : Питер; М. : Смысл, 2003. – 860 с.

Ю.Л. Горбенко

ОБРАЗ МИРА В СТРУКТУРЕ МОТИВАЦИОННОЙ СФЕРЫ ЛИЧНОСТИ

В статье проводится анализ понятий мотивационная сфера личности и образ мира. Раскрывается соотношение понятий образ мира и компонентов мотивационной сферы личности. Анализируются современные представления о мотивации и мотивационной сфере в русле интеграционных тенденций в разных направлениях психологии. Внимание акцентируется на системности, неделимости и целостности рассмотрения понятий мотивационная сфера личности, образ мира и личность.

Описывается взаимозависимость и последовательность понятий образ мира, картина мира, образ предметного мира. Раскрывается детерминация понятий мотивация, мотив, деятельность, смысловая, целевая и операциональная установка, которые входят в единую структуру мотивационной сферы личности с учетом понятия образ мира.

В работе представлена модель мотивационной сферы личности с учетом понятия образ мира и проведено описание взаимосвязей основных структурных элементов в этой модели.

Ключевые слова: *мотивационная сфера, картина мира, образ мира, личность, мотивация, мотив, деятельность, смысл, система.*

Yu. Gorbemko

THE IMAGE OF WORLD IN THE STRUCTURE OF MOTIVATIONAL SPHERE OF PERSONALITY

In this article is held the analysis of concepts: the motivational sphere of the personality and world offenses. Disclosed the ratio concepts of affront of the world and components of motivational sphere of personality. Analyzes the current understanding of the motivation and motivational sphere in line with the integration trends in different areas of psychology. Attention is accented on the systematic, indivisible and integrity of the review of concepts motivational sphere of personality, identity and image of the world.